

גדרי שמחת פורים - שיעור 302

I. עד דלא ידע - בגדרי שמחת פורים

(א) אמר רבא חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז') וכן פסק הטור והשו"ע (תל"ה - ז) ועיין בר"ן ובעל המאור שהביאו דעת רבינו אפרים דאין כן ההלכה וראיה ממעשה רב שהביא שם הגמרא דקם רבה ושחט את רב זירא ועקר את הדין של עד דלא ידע שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכת דמים מ"מ ישתה יותר מדרכו וישן וכ"ש ע"ש עיין בב"ח ורמ"א (סג) והפרי חדש הקשה עליהם דאם נתבטל הדין למה חשש רב זירא לסעוד ברבה בשנה הבאה וכ"כ החתם סופר (ק"י) דשומר מצוה לא ידע דבר רע וע"י מצוה לבסומי לא יארע מכשול אלא רבה שנוול במזל מאדים ושכיחי היזיקא לא תועיל הגנת המצוה אמנם הבה"ל (תל"ה) כתב דכל זה למצוה ולא לעיכובה והיודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות בנט"י ובברכות ובבהמ"ז וינהוג בקלות ראש מוטב שלא תשכור וכל מעשיו יהיה לש"ש ולמעשה יש לומר דאולי נדחה המימרא דעד דלא ידע כרבינו אפרים וסעייתו ואת"ל דלא נדחה כהר"ף וסעייתו מ"מ הוא רק מצוה מן המובחר ואין מבטלין שאר מצות היום בשבילו וחכם עיניו בראשו ויזהר שלא ישפוך דמו ודם נקיים (עיין מועדים בהלכה) ועיין בערוך השלחן שעד דלא ידע נדחה מהלכה

(ב) אם נשים מחויבות לשתות יין בפורים - עיין בשו"ת רבבות אפרים (ה - תנ"ח) שהביא המחזור ויטרי (ז - עמוד תקפ"ג) דבליל זה ישתכרו כל היצורים דמשמע דגם הנשים חייבות להשתכר ועיין בפני יהושע (כתובות ס"ה - ד"ה צגמלא וליבו) שכתב דלכן לא רגילין נשים לקדש בשחרית בשבת על היין מפני שהיין מרגילה לתאוות תשמיש ועיין בשער הציון (ק"ט - ו) דלא חייבו נשים בזימון כי מצוה מן המובחר לברך על הכוס ובאשה הדבר גנאי (נטעי גבריאל קנ"ח)

(ג) לחנוך קטן בסעודת פורים ובעד דלא ידע - עיין בהגר"א למגילת אסתר (פ"ט - פ' כ"ח) שכתב דקטנים אינם מחויבים במשתה ושמחה בפורים ותמוהין דמשהגיעו לחינוך חייבין בכל המצות ועיין במועדים וזמנים (ז - ק"ג) שמחלק בין מעשה המצוה כמו ק"ש תפילין ציצית שופר ומצה דמחויבים לחנוך בנו לכין מצוה שיסודה מתקיים בלב והיינו בשמחת לבבו ע"י משתה דלא שייך חינוך כ"כ הר"ן פסחים (ק"ח) שלא שייך חינוך בד' כוסות דבעינן שמחה

II. אם הלאו דלא ילבש גבר שמלת אשה הותרא מפני שמחת פורים

(א) עיין בתוספות סוכה (מ"ה - ד"ה מיד תינוקות) דשומטין הגדולים מידי הקטנים ואוכלים אתרוגיהן של תינוקות ואין בדבר מפני שמחת החג וכן בחתונה דאם קורע אחד בגדו של חברו אינו מחויב לשלם מפני שכך נהגו מפני שמחת חתן וכלה וכ"כ הרמ"א (תל"ה - ז) דאם הזיק אחד את חברו מכת שמחת פורים פטור מלשלם וע"ע במ"ב (סקי"ד) דאם כוין להזיק חייב וכן בהזיק גדול חייב ומטעם הנ"ל המהר"י מינץ הקיל באיסור דלא ילבש גבר שמלת אשה (דרכי משה סוף תל"ו) ואפשר מטעם זה נתפשט המנהג ללבוש כלאים דרבנן בפורים אמנם המהר"י ברין פלג עליו וחלק בין איסור גזל דממון ניתן למחילה דהפקר בית דין הפקר משא"כ באיסור כלאים ולא ילבש והד"מ מלמד זכות על המנהגים דבב"ק (ק"ג) הביא הגמרא דמותר ללבוש כלאים כדי לנקה בו מהמכס דאינו מתכוין ללבישה שרי וכ"ש לאלו שפירשו (סג) שלא יכירוהו שהוא יהודי ואם להתנכר מהמוכס מותר ה"ה בפורים להתנכר בבגדי אשה ובבגדי כלאים שרי ועיין בספר מעשה רוקח (ה) בדבר מה שיש נוהגים שהכלה תצנוף מצנפת או כובע של גבר ולוקחת בידה סייף ויוצאת במחול לפני אנשים ונשים שאין יותר איסור תורה בתועבה כזו שו"ת יחווה דעת (ה - ו) ועיין בערוך השלחן דעכשיו לא נהגו ההתירים האלו

(ב) להלביש הילדים בגדי ילדות בפורים - עיין בספר מעשה רוקח (סג) שכתב דאסור שיקשטו קטנים בקישוטי הנשים ויצבעו ידיהם בצבע שהנשים צובעות בו את ידיהן ומטעם זה אסור להלביש את התינוק המוטל בעריסה בגד שעטנז (שו"ת בית יהודה יו"ד מ"ה) דאסור למספי בידים אפילו איסור דרבנן וכ"ש איסור תורה (שו"ע שמ"ג)

III. **אם יש היתר לבזה רב או תלמיד חכם בפורים משום שמחת פורים**
עיי' בשבת (ק"ט:). דלא תרבה ירושלים אלא על שביזו תלמידי חכמים ואמר רב כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכותו ועיי' בבא מציעא (פ"ד:) כמעשה של רבי אלעזר ברכי שמעון שנענש על ששמע זלזול תלמיד חכם ושתק ועיי' בבא מציעא (נ"ט:) דהמלכין פני חבירו ברכים כאילו שופך דמים ואין לו חלק לעולם הבא דנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חבירו ברכים וכתבו התוספות (סוטה י:). שיעון הלכות פנים הוא מהעבירות שאמרו עליהם יהרג ואל יעבור שזהו בכלל רציחה ועיי' בשו"ת הריב"ש (ר"כ) בשם הראב"ד שאף על פי שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול זהו דוקא בדבר שאין בו משום בזיון אבל על בזיונו אסור לו למחול כי תורת ה' בזה (ואפילו לסתם אנשים כשרים שבישראל אסור לבזותם)

IV. **האם מותר לעסוק באחיזת עינים כדי לגרום שמחת פורים או שמחת חתן וכלה**

- (א) **התורה אמרה לא תעוננו** (ויקרא י"ט - כ"ו) ודרשו חז"ל דזה אחזי עינים ובסנהדרין (פ"ז:) מסופר שם מעשה שאחד שחתך גמל לאברים ואחר כך קשקש לו בפעמון וקם הגמל על רגליו ואם אין שם דם זה סימן שאחיזת עינים היא עיי' בשלחן ערוך (י"ד קע"ט - ט"ז) דאוחז את העינים אסור וכתב הש"ך שגם אחיזת עינים שלא נעשה בכשוף כי אם ע"י מראה ותחבולות וע"י קלות התנועה ביד אסור ועיי' ברמב"ם (טענות כוכבים פ"ח - ט וזמנין המלות סימן ל"ז) ועיי' בספר החינוך (סימן ר"ג) דמי שישליכו טבעת באויר ויוציאה מפי אחד מן העומדים לפניו נקרא מעונן ולוקה ועיי' בחכמת אדם (כלל פ"ט - ו) שכתב שהבדחנים שעושין אחיזת עינים על החתונות עוברים בלאו דאורייתא והמצוה לעשותן עובר משום לפני עור ואסור להסתכל וראותם וכ"כ הקצור שו"ע (קס"ו - ד)
- (ב) **האג"מ** (י"ד ד - י"ג) כתב דהבדחנים שעושין עינים אחיזת עינים על חתונות וידוע ומפורסם שהוא מצד קלות התנועה ולא שייך לכשפים צריך משתמטא מפני כבוד האוסרין ואם א"א להשתמט הורה שמותר ולכאורה ה"ה בפורים

V. **אם כל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח**

- (א) **עיי' בסנהדרין** (י"ג:) מכדי מפוריא תלתין יומין ובפורים דרשינן בהלכות הפסח ואם היו דורשין על כרחך שהיו הקהל שומעין (מבקשי תורה ר"י)
- (ב) **כמעשה רב מהגר"א** (הלכות פורים חות רמ"א) דמוצאי פורים התפלל מעריב וחזר ללימודו שלא יגרר משמחת פורים לביטולים אחרי הפורים

VI. **הערות בעניני פורים**

- (א) **מצות משלוח מנות** הוא משום הרווחה לסעודת פורים (התה"ד ק"ח החת"ס ק"ז והפר"ח תרל"ה) או משום רעות (הרמ"א תרל"ה - ד והמנות לוי) והנפק"מ (א) שולח לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם (ב) בני ביתו שולחים בשבילו בלא ידיעתו (ג) המקבל אינו בביתו אבל משפחתו שם (ד) המקבל אינו יכול לאוכלו (כמו איסור חדש) (ה) שלח קודם פורים והגיע בפורים (ו) שולח דבר פחות לעשיר או שולח עשיר דבר פחות להמקבל (ז) שלח ונאכד או שלח דרך חנות ולא שלם הבעל החנות עדיין (ח) דג וביצה שעליו
- (ב) **אם מותר לשלוח מנות למי שאינו מברך** עיי' בקונטרס ימי הפורים (ט"ח) שכתב בשם החזו"א דמוטב להכשילו באיסור דרבנן דברכה משיכשל חבירו באיסור דאורייתא של לא תשנא את אחיך וגם יש אומרים דבאיסור דרבנן ליכא לפני עור (רמב"ן טענות זרה כ"ג: וע"ע תוספות ד"ה תיפוק)
- (ג) **למשלוח מנות ע"י קטנים** - עיי' בקובץ מבקשי תורה (דף קנ"ה) שהביא השו"ת דבר אברהם די"א שישלח מנות ע"י שליח דוקא כדכתיב ומשלוח מנות ובעצמו לא יצא ולכן דאין ראוי לשלוח ע"י קטנים וגם הגאון רעק"א נסתפק בזה והוא חלק על זה דבעינן שילוח והיינו שאינו יוצא במה שמזמין את חבירו לסעודה לביתו אלא צריך שישלחו המנות לבית רעהו או משום רעות (כמנות לוי) או משום רווח לסעודת פורים (כתה"ד) וכ"כ החתם סופר (גיטין כ"ג: ד"ה והא לאו בני דעה) וכ"כ השו"ת המר"י אסאד (ר"ד)